

Preken in quarantaine (II): Amalek: ‘en overviel bij u in de achterhoede alle zwakken - toen u moe en uitgeput was’ Exodus 17.8-16

Inventio: orientatie op de tekst en de tijd

[intro]

Ik weet niet hoe het jullie vergaat, maar gaandeweg kom ik tot de ontdekking dat deze tijd veel met mij doet. Ondertussen heb ik een aantal rouwdiensten geleid van gemeenteleden die ten gevolge van corona zijn overleden, anderen waren besmet, zijn besmet. Dat alles, ook die ongelijktijdigheid trekt een wissel, iets van binnen is gespannen, kent verdriet, zoekt naar houvast. Dat alleen sterven, die eenzame strijd, de “afstandelijkheid” waar juist nabijheid zou troosten en helpen. Ik merk hoe ik daardoor vrijwel 24 uur “aansta”. Voor de gemeente zou ik er willen zijn, extra willen zijn, inventief probeer je andere wegen te kiezen, een toon te vinden voor je woorden die overkomt. Ik merk tegelijk de ongelijktijdigheid. Jongeren die ik de vraag voorleg staan verder weg in dit proces. Een studente vertrouwde mij (tijdens de digitale belijdeniscatechisatie toe) “ja, voor mij staat het eigenlijk ver weg”.

Deze dingen neem ik mee (bewust en onbewust) in mijn omgaan met de Schriften. Alsof ik de woorden anders lees, met andere ogen. Misschien wel meer existentieel, alsof de “Sitz im Leben” van de Bijbelwoorden dichterbij mij komt, de woorden mij nog meer op de huid, op de ziel zitten. En gaandeweg gaan die woorden van de Schrift mij, mijn ziel, mijn leven anders lezen.¹ Neem woorden als: woestijn, strijd, de staf van God, handen opheffen, handen die moe worden, de zon die ondergaat, “de hand op de troon van de HEERE”. (HSV). En door het thuis luisteren en kijken van gemeenteleden, ouderen jongeren, kinderen, merk ik hoe ik me nog meer richt op verwoording, naar woorden zoek die landen.

Overigens lezen wij dit gedeelte op **zondag 3 mei**, aan de vooravond van de 4de en de 5de mei. En dat in een “kroonjaar” van bevrijding. Onwillekeurig kwam mij de preek van Miskotte in de dankdienst voor de bevrijding weer voor ogen: “Want zie, Uw vijanden, o Heere, want zie, Uw vijanden zullen vergaan.” (9 mei 1945 – Nieuwe Kerk Amsterdam). Met name dat aspect van demonie dat Israël en de kerk steeds weer bedreigt werd voor mij opnieuw helder. Zie over de woestijn en over Amalek.

[Werkwijze]

In deze bijdrage lever ik geen uitgebreide exegese, dat wordt niet van mij verwacht, begrijp ik. Dat doen we als collega’s bovendien zelf, hoort tot ons “handwerk”. Ik deel met jullie dingen die mij opvallen, bezig houden. Ik gebruik als vertaling de HSV. De secundaire literatuur staat voor het grootste deel in voetnoten. De commentaren heb ik niet vermeld, over die bronnen beschikken jullie vast ook. .

¹ Arnold Huijgen, Lezen en laten lezen

Reflectie: theologische kernen in en vanuit de tekst

[Sjemot]

Gaandeweg drong zich aan mij de Hebreeuwse naam van dit boek op: Sjemot. Uiteraard een verwijzing naar de namen waar het boek van de Uittocht mee begint. Maar vooral: twee namen beheersen dit boek, namen die als een rode draad door dit boek lopen. De naam van Mozes, de naam van de God van Mozes, van Israël. Hij onthult Zich, ook dit verhaal is openbaring van Hem, onthulling in Zijn handelen.² Ik las deze geschiedenis gaandeweg in dit licht. Hier in de woestijn is openbaring, hier licht majesteit van de HEERE op. Die majesteit uit zich in bescherming, in kracht, Die majesteit uit zich ook in trouw! Door deze crisis voert Hij Zijn volk. Tegelijk licht hier ook een 3de naam op. De naam van Jozua. In hem komt de nieuwe toekomst dichterbij, voorspel op straks, de intocht. Al is de woestijn er nog. Een nieuwe naam wordt al genoemd, een nieuwe toekomst licht op. En, als vanzelf, komt in deze oudtestamentische naam een profetische stem tot spreken, die ons herinnert aan de “Naam aller namen”.

[Woestijn]

De woestijn wordt niet expliciet genoemd, maar is wel de plek waar deze geschiedenis zich voltrekt. De woestijn als plaats van ontbering, als plaats van onderweg zijn, als plek waar vijandelijke machten dreigend aanwezig zijn. De woestijn dus als plek van bedreiging. De woestijn als de plek van duivelen en demonen aanwezig zijn, de voorschijn komen. De N.Tische equivalent vinden we in Mattheüs 4: 1 – 11; Markus 1: 12 – 13. Uitgerekend die plek van dreiging, waar de angst toeslaat, is de plek van openbaring. “Daartoe brengt God ons gedurig in de woestijn om ons te leren genoeg te hebben aan Zijn beloften. Het volop geestelijke is: blijven in wat God gesproken heeft ... De woestijn is verschrikkelijk; wij dreigen om te komen in ons verloren bestaan. Maar God weet niet van ophouden ... Daarom moeten wij ons niet verbazen over ons dode hart, ons geteisterde leven, deze schrikbarende wereld. Zij zijn woestijn. Inderdaad, zij worden het steeds meer. Maar in het leven met God is de tegenstrijdigheid wezenlijk. Er zit iets van het kruis in. De Geest brengt in de onherbergzame oorden van de verschrikking, opdat wij in de tijd werkelijk op God Zelf geworpen zijn. ... Maar door de boodschappers en de woorden van God worden wij op de been gehouden. Op een andere wijze kan men niet mens zijn en leven in de tijd”.³

[Toen]

De Hebreeuwse tekst legt, in de eerste letter, de verbinding tussen Massa en Meriba enerzijds en Rafidim anderzijds. In de vss. 1 – 7 is er gemor van binnen uit, nu een vijand van buiten. De interne spanningen maakt het volk van God juist zwakker voor de externe bedreigingen, die haar voortdurend vergezellen. Het deed mij opnieuw denken aan de verzoeking in de woestijn. Juist toen Jezus honger had was de dreiging, de verzoeking heftig. Overigens geeft de tekst geen enkele aanwijzing voor een oorzakelijk verband. Het zegt meer iets van de vijandelijke machten...

[Amalek]

Israël is bevrijd, is op weg naar een nieuwe toekomst. Gods geboden heeft Israël nog niet ontvangen. Dan breekt het geweld van Amalek binnen. Het oude geding tussen Izak en Ismaël speelt hier in alle hevigheid op. Amalek wordt genoemd als kleinzoon van Ismaël (Gen. 36: 12) Gods weg met Zijn volk door de geschiedenis ligt voortdurend onder vuur. Niet elke schermutseling tussen Israël en zijn broeders kan in het licht van deze strijd worden gelezen. Maar “de werkelijke zoon des verderfs onder de volken is Amalek”⁴. Deze strijd gaat ook met Israël mee de geschiedenis door. Bij de koningen Saul en David komen we hen weer tegen, in het boek Esther opnieuw in de persoon van Haman. “Het volk van God gaat niet verloren, Amalek trouwens ook niet”.⁵ We stuiten hier op het motief van de aartsvijandschap tegen Israël. Amalek is archetype en prototype van wat Israël vernietigen wil, van de woestijntijd tot Haman als de *Agag redivivus* in het boek Ester. De tekst uit Deuteronomium 25: 17 en 18 helpt ons om de ware aard van deze aanval te ontdekken. “... en overviel bij

² Willem Barnard, Een winter met Leviticus, p. 21 - 24

³ Zie A.A. van Ruler, dichter bij Marcus p. 9 – 12.

⁴ Dr. A. van de Beek, De kring om de Messias, p. 165 - 168

⁵ Idem, p. 167

u in de achterhoede alle zwakken achter u, terwijl u moe en uitgeput was”. Dan komt in Deuteronomium die verbijsterende zin die al zo lang in mij haakt: “... en hij vreesde God niet”. De zwakste schakel, daar waar Israël niet weerbaar is, daar lopen vrouwen en kinderen, de ouderen. In de teksten over Amalek komt iets *unheimisch* boven. De laffe aanval van Amalek is op de zwakken gericht, maar in hen wordt God Zelf geraakt. Ik zie het beeld van de gemeente van Christus: de gemeente die wordt bedreigd! De woestijnweg is een weg vol gevaren.

[Mozes en Jozua]

Mozes: leider van het volk neemt meteen de organisatie op zich. Leiding is nodig, beslist en duidelijk, de man door God geroepen. Crisistijden vragen ook om leiding. Jozua: zijn naam komt hier voor het eerst voor, zonder nadere aanduiding. Hij wordt dus als bekend verondersteld. Hij is de man van de nieuwe generatie, de man van “de strijd” en van “de intocht”. Nu wordt hij naar voren geschoven. Zijn naam (bevrijder, verlosser) is tevens profetie. In dit moment zit iets proleptisch, een vooruit grijpen op straks. Juist in dit heftige moment, schittert een vonk profetie, een straal van hoop, wat er nog komt, er is toch verlossing. Zomaar raken we aan diepe, verlossende woorden van het Evangelie. De strijd moet beginnen, maar de naam van Jozua klinkt al! Dat doet niets af aan de heftigheid van de strijd, dat blijkt verder op wel, maar onderstreept wel Gods bevrijding door strijd en crisis heen.

[Staf van God]

Dit is een voortdurend terugkerend motief in Exodus. Hier voor het eerst is het de “staf van God”. Dat maakt het een bijzonder teken hier dat verwijst naar Gods reddend ingrijpen. Het verwijst naar de keren dat God verlossing gaf (Exodus 7: 20, 8: 16, 14: 16; 17: 5, 6) De staf wordt nu in de harde strijd een teken van Gods verlossende aanwezigheid. “Een teken is een bewijs, dat God de mens van Zichzelf geeft. God komt de mens tegemoet met opbeuringen en ondersteuning van zijn geloof. Een teken Gods is ... een zichtbaar bewijs, dat wij waarlijk met de Onzichtbare te doen hebben”.⁶ Onder in het dal voltrekt zich de strijd. Op de heuvel is de staf! Verwijzing naar God, naar Zijn handelen. Op de heuvel: zichtbaar! Tekenen dat omhoog blijft wijzen, boven de harde, bittere werkelijkheid uit. Op de heuvel: dichterbij de hemel. Bijna als bemiddelaar.

[Geheven handen]

De staf in geheven handen! Al wordt het hier niet expliciet gezegd bij dit opheffen van de handen denken we aan gebed, aan verwijzing naar de HEERE, de God van Mozes, van Israël. Er wordt gestreden – onder in het dal. Er wordt gebeden op de heuvel. Als bemiddelaar staat Mozes daar, tussen de hemel en de strijd onder in het dal, schaduw van de Bemiddelaar Die komen zal. De staf wordt een kruis. Geheven handen van Mozes worden handen van Jezus, vol littekens, die nochtans bidden. “Hij doet voorspraak, dat wil zeggen: Hij treedt in voor schuldige mensen. Wat Jezus deed tijdens Zijn leven, doet Hij ook nu nog”. Zijn Naam is niet zomaar een naam. De naam zegt wat Hij doet en wie Hij is: Jeshua = God redt”.⁷ Volgens Van Ruler komt in de dienst van de gebeden de hele wereld ter sprake: “De ene pool wordt gevormd door de overheid ... de andere door stervenden ... Tussen deze beide polen ligt al het andere ...”.⁸ Het gebed leert ons: “God in de wereld en de wereld in God te zien”.⁹

[Mozes en Aaron en Hur]

Flavius Josephus vermeldt dat Hur de man van Mirjam zou zijn. Over familieverhoudingen gesproken. Drie exponenten destilleer ik hier:

- a. De moeheid – het opgeven
- b. De kracht van gebed – als Mozes’ handen worden geheven is Israël aan de winnende hand.
- c. De kracht van het gezamenlijk gebed. Aaron en Hur moeten blijikbaar ondersteunen, anders redt Mozes het niet.

Totdat de zon onderging: de strijd duurt de ganse dag, en de overwinning is voor Israël. Maar, wordt vreemd genoeg niet toegeschreven aan de kracht van het gebed, maar aan de scherpte van het zwaard. Die menselijke strijd, de inspanning doet helemaal mee, krijgt een plek in Gods handelen.

⁶ Isaac da Costa, Bijbellezingen, deel 1, p. 191

⁷ Dr. G. van den Brink, dr. C. van der Kooij, Christelijke dogmatiek, p349

⁸ Van Ruler, Waarom zou ik naar de kerk gaan? p. 59v

⁹ “Het gebed”, in Blikken in de openbaring III, p. 348 - 403

[Toen zei de HEERE (vs. 14)]

Hier is het dat de openbaring van de Naam opklinkt. Wat Israël zelf soms niet kon geloven bevestigt Hij hier. “Ik ... zal”. Zijn Naam staat heeft Hij aan Israël verbonden, Zijn glorie. Hier ligt het vast.

“... dat Ik de herinnering aan Amalek van onder de hemel zal uitwissen”: Blijkbaar komen we hier bij een nog diepere laag. “De HEERE heeft Zijn eigen strijd. Het gaat Hem om één ding: Israël zich als volk te verwerven. Ten bate van de gehele wereld. Amalek is niet zomaar een volk van toen en daar ... Ze staan hier voor die ene aanval die er altijd weer is. Een aanval tegen God Zelf, in Zijn volk”.¹⁰ M.a.w. God levert Zijn eigen strijd, hier openbaart Hij Zijn Naam, Zijn werk. De strijd van de HEERE zal tegen Amalek zijn, van generatie op generatie. Gods eigen strijd – dat is hier de diepste laag. Zijn Naam, Zijn glorie, Zijn zijn! Daarom moet Israël dit opschrijven. Om niet te vergeten!

[De HEERE is mijn Banier]

Een altaar: Mozes erkent, aanbidt Gods aanwezigheid. Ten diepste is het dus niet het zwaard, ook niet het gebed overigens, maar de HEERE! Dit altaar is een teken daarvan, een moment van aanbidding en dank. De beproeving van dat moment leidde tot die aanbidding, dat belijden.

[De hand op de troon van de HEERE]

Een soort van oproep: laat het zo zijn. Leg de hand op Zijn troon, doe een appèl op Hem. Zoals Mozes de handen ophief, leg zo je hand op Gods troon. Houding van ootmoed, afhankelijkheid, een oefening in vertrouwen, in oude en nieuwe woestijnen!

meditatie: existentiële verificatie voor vandaag

predicatie: met het oog op de verkondiging

[Persoonlijke reflectie en preek]

Aan de hand van deze geschiedenis kan ik op de 3de mei niet om bevrijding heen. Niet om de positie van het Joodse volk heen, Voortdurend, met de 2de W.O., als één van de dieptepunten is er dat unheimische, demonische kwaad. Het vergezelt het volk van de Joden door de tijden heen. Haar geschiedenis heeft iets van een tocht door de woestijn, met eindeloze dieptepunten. De preek van Miskotte (zie hierboven) helpt me om het demonische te benoemen. Om ook te spreken over bevrijding, verlossing. Dat demonische voltrekt zich niet alleen om Israël, maar rond de hele “kring om de Messias”. Op weg naar Gods toekomst blijft zich, ook na Pasen, een strijd voltrekken. Daar staan wij ook vandaag midden in. “Jezus Christus zal in doodstrijd zijn tot aan het einde van de wereld, tot die tijd mogen wij niet slapen”, (Pascal) Twee momenten uit deze geschiedenis bemoedigen mij: een moment dat herinnert aan het verleden, de staf! En de naam die heen wijst naar bevrijding en verlossing: Jozua

Dat “toen”, dat “moment” van de aanval, blijft me bezig houden. In leegte, in innerlijke verdeeldheid, in gemor (zie de bijlage van collega Kees van Ekris van vorige week) ligt een intense verzwakking. Dan zijn we niet voorbereid op de grote vragen die zich aandienen, de strijd die de gemeen te werkelijk heeft te voeren. M.a.w. dan doorzien wij de tijden niet, onderkennen we de vijanden niet. Persoonlijk ervaar ik in dat “toen” een forse kritische noot. Doorzie ik de tijden, de wezenlijke strijd, het eigenlijke van de woestijn? Kan ik de gemeente daar verder in helpen? En in hoeverre heb ik mij laten meeslepen door het “normale”. Is en was dat om met Wachtman Nee te spreken: “Het normale christelijke leven”, dat wordt gekenmerkt door “het

¹⁰ Verborgene Die bij ons zijt. Dagboek onder redactie van Wim Dekker, p. 60

bloed van Christus” en “Wandelen in de Geest”? Vragen die ons beproeven, raken aan onze diepste intenties! Het is niet zo vanzelfsprekend dat ik de goede keuzes maakte.

De aanval op het zwakkere deel van Israël, aan de hand van de teksten Dat “unheimische”. De aanval op het zwakke deel van Israël is ook een aanval op de HEERE God Zelf. Juist is Hij de God Die Zich het lot van de zwakke aantrekt, die zich ontfermt over wie geen helper heeft. Waar vinden wij God in de vragen naar een 60- economie. In ieder geval is Hij het die het recht der armen, der verdrukten gelden doet. Hij ontfermt zich over het kwetsbare leven, “één van deze Mijn minste broeders”. Woorden uit 1 Korinthe 1: 27 en 28 krijgen voor mij nieuwe glans, een nieuwe lading: het dwaze, zwakke, het onaanzienlijke, het verachte van de wereld heeft God uitverkoren. Tijdens het schijven van deze gedachten kwam mij een column onder ogen van onze collega Johan Visser die ingaat op het dilemma in onze maatschappij tussen de vraag naar de economie en de bescherming van het kwetsbare leven.¹¹ Waar sta ik eigenlijk in die gesprekken? Wat is mijn rol, dieper nog: mijn geloofshouding in deze tijd. Zit er juist in de bedreiging van de zwakkere niet iets demonisch? En staan wij als christelijke gemeente voor, naast degene die in Gods hart een speciale plek hebben?

Die zwakke plek: waar zit die overigens in de strijd, vandaag. Waar vindt precies de aanval plaats als het om de gemeente gaat, als het om me zelf gaat. Hoezeer zijn wij samen ingepakt door leegte, gepakt door vragen naar zinloosheid? Heeft onze geloofsweg nog iets van de woestijnreis of lieten we ons meesleuren op de golfslag van de tijd, van het gemak, de vanzelfsprekendheid? Deze fase schudt ons wakker, roept ons tot de geestelijke strijd.

God heeft dus Zijn vijanden in deze wereld. Machten van dood en verderf, machten die het bestaan stuk maken, machten die de reis door de woestijn naar Gods toekomst belagen. Aan die vijanden heeft Christus intens geleden. De macht van lijden, dood, verderf hebben Hem diep geraakt, aan het hout gebracht. De strijd was een wezenlijke strijd voor Hem, en in de navolging van Hem, staat Zijn gemeente ook in de strijd. En haar vindt een laatste greep naar Hem plaats. Tegenover de kracht van verleiding, van geweld, van pressie, staat de zwakheid van geheven handen.

Een lijn van bemoediging in deze bizarre tijden is de lijn naar de staf! Als de tijden tekenloos worden, als er wordt gestreden om leven te redden, als de I.C., de thuiszorg, de zorg in de verpleegcentra iets heeft van een voortdurende strijd tegen een onzichtbare vijand, laten de gemeente van Christus, laat de verkondiging, laat de liturgie iets mogen hebben van een staf. Herinnering aan Gods grote daden, verwijzing naar Hem. “Ik zal gedenken...”. Juist ook als in gemeente het Heilig Avondmaal niet zou worden gevierd, voorlopig. De staf: herinnering aan het kruis! Hij! Aan het open graf, Pasen! Hij! Anderzijds is de staf geen toverstaf! Gods aanwezigheid is en blijft genade, daarom wijst de staf omhoog!

Overigens gaat Jozua wel de strijd aan. Onder in het dal – gewoon het handwerk. Christus roept ook vandaag Zijn gemeente om te doen wat Hij van ons vraagt: licht zijn in deze wereld. Getuige zijn van Gods recht, Zijn heil! Christus volgen, Zijn beeld vertonen: soms de strijd voeren voor het leven, kwetsbaar en ziek. Tevens is Jozua de jonge man die geen kameleon is. Niet onderduikt in vaagheid en neutraliteit, die gehoorzaam gaat, Gods weg gaat, als is het met gevaar voor eigen leven.

[Geheven handen]

“Voorbede is het reinigende bad waarin het individu en de geloofsgemeenschap zich iedere dag moet dompelen”. Op de wijze van de voorbede is Christus in deze tijden priesterlijk in ons midden aanwezig. Hij bidt aan de rechterhand van Zijn Vader, roept Zijn gemeente om Hem in de weg van de voorbede te volgen. Juist in deze tijden van onzekerheid, verwarring en angst. In de preek nemen we de gemeente daarin mee, niet drijvend, wel nodigend. De beste dienst die wij de wereld kunnen bewijzen, die wij zieken en stervenden bewijzen in deze tijd, is de voorbede. In een prachtig hoofdstuk geeft Jan Koopmans een aantal gedachten door over de voorbede.¹² “Geen directe rede kan kritischer zijn dan de voorbede, waarin immers beiden: hij die bidt met hem, voor wie gebeden wordt, samen treden voor God, de Rechter der ganse aarde. ... Eindelijk komt de christelijke gemeente in haar voorbede tot God met al het lijden van deze aarde. Er is niemand, die het aan kan ... Wij denken aan allen, die ziek zijn, en aan hen die sterven gaan. In onze tijd (1939, GDK) bidden wij voor hen die zonder werk zijn, en voor hen, die in de oorlog worden gezonden. *De nood der wereld is de*

¹¹ <https://domineedenktdoor.nl/2020/04/20/vandaag-zit-jezus-in-het-verpleeghuis/>

¹² Dr. J Koopmans, Onder het Woord, p. 164 - 167

nood der Christenheid. (schuin gedrukt GDK) Daaruit is het, dat wij roepen om de komst van het Koninkrijk”. Juist langs die weg van gebed, van voorbede mag en kan de gemeente present zijn in deze wereld. Overigens leeft het gebed van de inspiratie: “... heeft God de Geest van Zijn Zoon uitgezonden in uw harten, Die roept Abba, Vader”. (Gal. 4: 6) “En wij bidden door Jezus Christus, “als door Zijn mond.”¹³ Totdat de zon ondergaat is bidden je richten op God! Bidden is een vernieuwde beweging van ons hart naar God. Met vs. 16a een ootmoedige beweging, de hand op de troon! Gods troon. Dit is een nieuwe les in gebed, afhankelijkheid, ootmoed en vertrouwen! Morgen zal ik op de top van de heuvel staan met de staf van God in mijn hand.

[Mozes en Aaron en Hur]

In deze tijden staat de gemeenschap onder druk. Wij zijn teruggeworpen op ons zelf – de individualiteit viert hoogtij. Als mens hebben wij elkaar nodig. Het is niet goed dat de mens alleen zij. Niet in het leven, niet in het sterven. In de voorbede komen wij de ander nabij, dragen wij de ander mee: zijn zorg, zijn nood, zijn leegte, zijn angst. Meer dan ooit raakt mij dat, die ander die ik nodig heb, die met mij bidt, die voor mij bidt. Als is het op afstand. Daarin is het virus dat rondwaart ook “een vijand die in de rug aanvalt”, de menselijkheid die in het individualisme al onder druk kwam te staan, wordt nu geteisterd. Aaron en Hur tonen barmhartigheid voor de bidden die moe wordt. In het gemis van die ander die met en voor mij bidt raakt mij dieper dan voorheen de voorbede van Christus. De voorbede Die niet ophoudt. Een lezing uit de Hebreeënbrief of uit Romeinen 8 zou als lezing uit het N.T. op zijn plaats zijn. En er is geen “schoner” artikel in de NGB dan artikel 26, over de voorbede van Christus.

[De staf]

Die concentratie op Gods grote daden Concentreer je op Gods grote daden! De staf: de kribbe, het kruis, het open graf! Gods grote daden: in deze wereld, in Christus. Zijn vrouw, Zijn Naam Die Hij hier openbaart in een voortgaande beweging in de woestijn, in een situatie van dreiging. De staf verwijst naar de troon. Er is een troon. Christus zit op de troon. Zo regeert de Vader vandaag de wereld, door Zijn Zoon. Daarom loopt het Hem niet uit de hand.

In de preek zou ik die openbaring van de Naam expliciet maken. Daar leven wij van! Hier staat steeds de Verbondsnaam, toen zei de HEERE ... Hij spreekt! Tijd lang denk je in deze geschiedenis waar is Hij! Maar aan het eind spreekt Hij. Hij wel.

[Jongeren]

Om in deze tijd contact en feeling met jongeren te houden vraag ik per dienst twee of drie van hen wat gedachten die hen opvallen bij het gedeelte waar ik over preek met mij te delen. Hun gedachten probeer ik een plek te geven. Bij dit gedeelte vroeg ik twee van hen. Ik deel uit de mail van beiden één gedachte:

1. in deze crisissituatie moeten we blijven bidden en niet twijfelend onze ogen op God gericht houden. Juist als het moeilijk is, en we deze crisis niet begrijpen mogen we niet twifelen aan Zijn almacht.
2. Waar ik trouwens behoefte aan heb als ik een preek over dit gedeelte hoor: Wat kan ik aan de hand van dit gedeelte leren over de drie-enige God, wat Hij doet en wie Hij is en hoe kan ik nog dichter bij Hem leven?

Naast de literatuur in de voetnoten:

Dietrich Bonhoeffer in “Uit genade alleen”, p. 89 – 96. Enkele prachtige gedachten over het gebed. Spiritualiteit, onder redactie van W. van 't Spijker, W. Balke, K. Exalto, L. van Driel, p. 350. In dit hoofdstuk van M.J.G. van der Velden komt een prachtige paragraaf voor over “gebeden”.

[De weg van de liturgie]

Wat de gebeden betreft: we bidden om geopende ogen voor de zwakke plekken, om barmhartigheid met de zwakkere in onze samenleving, om Christus te ontdekken in deze wereld, om een open oog en hart voor de staf van God, om de Geest van gebeden voor Gods kerk in deze tijden.

Om te zingen:

Psalmen: 27, 42, 66, 123. Voor wie de lijn trekt naar de bevrijding: Psalm 92 (zie de verwijzing naar de preek van Miskotte) Ps. 126.

¹³ De weg van de liturgie, onder eindredactie van Paul Oskamp en Niek Schuman, p. 217 en 218, met daarin een prachtige verwijzing naar Heschel's: “Man's Quest for God”.

Uit het Liedboek voor de kerken: 225, 458, 459, 469, 483, 484
Zingende Gezegend: 5
Hemelhoog: 445.

Dinand Kamhuis, Ridderkerk

Links:

Bart Gijsbertsen:

<https://www.bartgijsbertsen.nl/index.php/kerk/kerkdiensten/oude-testament/274-exodus-17-8-16-een-gevecht-op-leven-en-dood>

Kees van den Berg:

<https://www.pauluskerkgouda.nl/multimedia-archive/preek-over-exodus-17-8-16-op-zondagmorgen-16-september-2018-startdienst/>

Jaap Hansum

<https://www.preach-it.nl/geestelijke-strijd-exodus-17/>